

SITUACIÓ D'HABITATGE ACTUAL

El segon dels dos grans blocs sobre habitatge de l'Enquesta CASASIL se centra en la situació residencial actual de les persones enquestades. A mode de contextualització, pràcticament la meitat d'aquestes persones (el 43,2%) vivien en una habitació en un pis compartit; el 24,3%, en un pis o apartament familiar; el 12,6%, en un alberg, un centre o un pis tutelat per a persones refugiades o sol·licitants d'asil; el 8,6%, en un alberg, un refugi o un centre de primera acollida per a persones sense llar, i el 5,7%, en una habitació compartida dins d'un pis compartit.

El tipus d'habitatge varia àmpliament segons la fase del sistema on es troben les persones enquestades. En Primera fase, trobem una majoria de persones en albergs i centres per a persones refugiades (42%) i en habitacions en pisos compartits (34%). A Segona fase, la majoria viuen en habitacions en pisos compartits (58,5%) i pisos o apartaments familiars (34%).

Taula 13. Característiques generals de l'habitatge actual

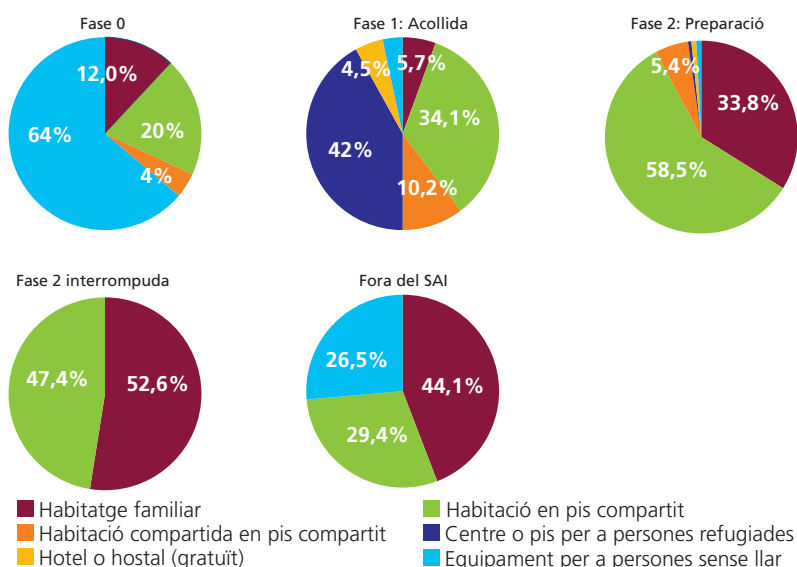
Característiques	Freq.	%
Tipus d'habitatge actual		
Casa unifamiliar	5	1,66
Pis o apartament familiar	73	24,25
Habitació en un pis compartit	130	43,19
Habitació compartida en un pis compartit	17	5,65
Hotel o hostal (pagat per entitat, ONG o administració pública)	5	1,66
Alberg, centre o pis tutelat per a persones refugiades o sol·licitants d'asil	38	12,62
Alberg, refugi o centre de primera acollida per a persones sense llar	26	8,64
Centre residencial o pis d'inclusió per a persones sense llar	4	1,33
NS/NC	3	1
Règim de tinença		
En propietat	1	0,33
Lloguer o subarrendament a preu de mercat	150	49,83
A preu reduït / Lloguer social	18	5,98
Sense pagar lloguer / Cessió gratuïta	126	41,86
NS/NC	6	1,99
Total	301	100

El tipus d'habitatge varia àmpliament segons la fase del sistema on es troben les persones enquestades (vegeu la figura 20). Si ens centrem en la Primera i Segona fase del sistema, on tenim una mostra més àmplia, veiem que hi ha una transició d'una majoria de persones a Primera fase que viuen en albergs i centres per a persones refugiades (42%) i en habitacions en pisos compartits (34%), a una majoria a Segona fase que viu en habitacions en pisos compartits (58,5%) i pisos o apartaments (34%). Cal destacar també que hi ha un 8% de les persones enquestades a Primera fase que, tot i que hauria de tenir una plaça al SAI, afirma que viu en equipaments destinats a persones sense llar o a hostals o hotels pagats per una entitat social o administració pública. Finalment, trobem una presència important de persones que utilitzen albergs, centres de primera acollida i pisos tutelats destinats a persones sense llar tant entre les persones enquestades que no estan al sistema (26,5%) com entre les que estan a la Fase prèvia (64%). Malgrat que aquestes últimes dades són indicatives d'una tendència general, hem de recordar que hem obtingut la

mostra a través dels contactes proporcionats per entitats socials i centres i equipaments de serveis socials, per la qual cosa aquest grup està per força sobrerrepresentat.

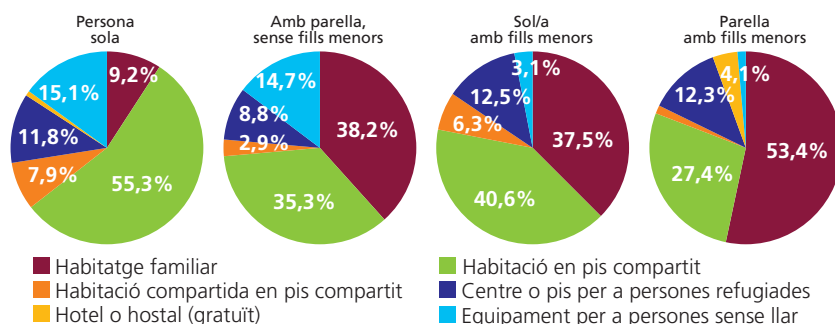
Fins a un 7,9% de les persones soles i un 6,3% de persones soles amb fills viuen en una habitació compartida dins d'un habitatge compartit, fet que pot generar problemes greus de convivència i de pèrdua d'intimitat tant per als adults com per als menors.

Figura 20. Tipus d'habitatge actual segons la fase del Sistema d'Acollida i Integració

D'altra banda, és interessant veure el tipus d'habitatge segons l'estructura de la unitat familiar (vegeu la figura 21). En aquest sentit, el lloguer d'una habitació en un habitatge compartit és la situació més habitual tant entre persones soles (55,3% dels casos) com entre les persones soles amb fills menors a Espanya (40,6% dels casos). També cal posar en relleu que fins a un 7,9% de les persones soles i un 6,3% de persones soles amb fills viuen en una habitació compartida dins d'un habitatge compartit, fet que pot generar problemes greus de convivència i de pèrdua d'intimitat tant per als adults com per als menors. Per contra, el lloguer d'habitatges familiars és la solució més habitual per a les persones amb parella i fills menors (53,4% hi viuen) i per a les persones amb parella però sense fills menors (38,2%). Tanmateix, cal destacar també que hi ha un 15,1% de persones soles i un 14,7% de persones amb parella però sense fills que està vivint actualment en equipaments d'emergència per a persones sense llar.

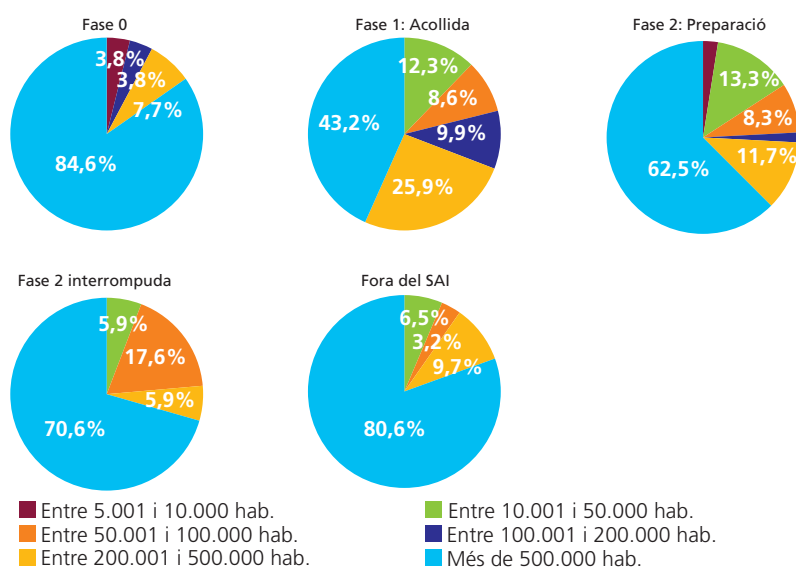
Figura 21. Tipus d'habitatge actual segons l'estructura de la unitat familiar

Pel que fa al règim de tinença, trobem que la meitat dels enquestats viuen en un habitatge de lloguer o subarrendat a preu de mercat; el 41,9% no paga lloguer o resideix en un habitatge en cessió gratuïta, i un 6% viu en un habitatge a preu reduït o en lloguer social. Cal destacar que tan sols un 0,3% (una persona de les 301 que formen part de la mostra) viu en un habitatge que és de la seva propietat.

Taula 14. Mida del municipi de residència		
Característiques	Freqüència	%
Mida del municipi		
Entre 5.001 i 10.000 habitants	4	1,33
Entre 10.001 i 50.000 habitants	29	9,63
Entre 50.001 i 100.000 habitants	21	6,98
Entre 100.001 i 200.000 habitants	11	3,65
Entre 200.001 i 500.000 habitants	42	13,95
Més de 500.000 habitants	170	56,48
NS/NC	24	7,97
Total	301	100

Figura 22. Mida del municipi de residència segons la fase del Sistema d'Acollida i Integració

Quant a la mida de la població on viuen, el 56,5% viuen en un municipi de més de 500.000 habitants; el 14%, en localitats d'entre 200.001 i 500.000 habitants, i la resta, en municipis més petits, entre els quals destaca el 9,6% de persones que viuen en municipis d'entre 10.001 i 50.000 habitants. Malgrat que no trobem diferències significatives pel que fa a la mida del municipi de residència segons el sexe, la situació familiar, la regió d'origen o el nivell educatiu i de competència lingüística de les persones enquestades, sí que n'hi ha segons en quina etapa del procés d'acollida es troben. En aquest sentit, al llarg de totes les etapes del sistema és més habitual que els enquestats resideixin en un municipi de més de 500.000 habitants (en aquest cas, Barcelona), però és durant la Primera i Segona fase del sistema quan hi ha més variabilitat de situacions

La inscripció al padró municipal d'habitants és un tràmit clau per garantir l'accés a determinats serveis bàsics.

Un 7,6% de les persones enquestades no estan empadronades a cap municipi. Les provinents de països de l'Orient Mitjà i l'Àfrica del Nord i de l'Àfrica Subsahariana presenten taxes d'empadronament notablement menors.

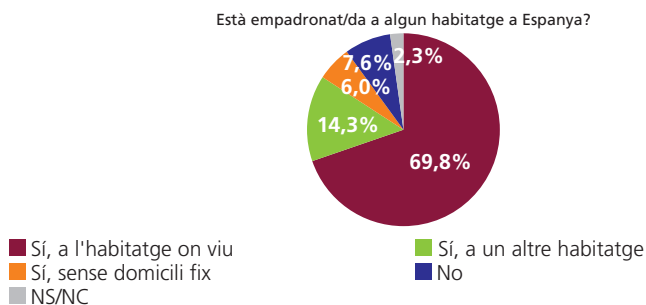
i trobem més persones vivint en municipis petits i mitjans (vegeu la figura 22). Així, en Primera fase (en què les persones són assignades a una plaça d'acollida i no tenen possibilitat de triar el municipi de residència) és on trobem un menor percentatge de persones vivint a Barcelona (43,2%), i en Segona fase són un 62,5%. En canvi, les persones enquestades que no estan al SAI o encara són a la Fase prèvia es concentren a la ciutat de Barcelona en un 84,6% i un 80,6%, respectivament.

Un cop feta una primera contextualització sobre les condicions d'habitatge de les persones enquestades, les properes seccions d'aquest bloc analitzen quatre aspectes fonamentals de la precarietat residencial: la situació d'empadronament, la seguretat contractual, l'esforç o l'assequibilitat econòmica i la qualitat de l'habitatge.

Situació d'empadronament

La inscripció al padró municipal d'habitants és un tràmit clau per garantir l'accés a determinats serveis bàsics, com ara l'ús del sistema sanitari públic (mitjançant l'obtenció de la targeta sanitària individual – TSI), l'escolarització bàsica de menors o l'accés als serveis socials i a certes prestacions econòmiques. També és un requisit essencial per a la realització d'altres tràmits habituals per a les persones sol·licitants i beneficiàries de protecció internacional, com el reagrupament familiar o l'arrelament social. En els darrers anys, alguns municipis catalans han introduït la possibilitat d'empadronar sense domicili fix aquelles persones i unitats familiars que no puguin acreditar cap documentació relativa al domicili.

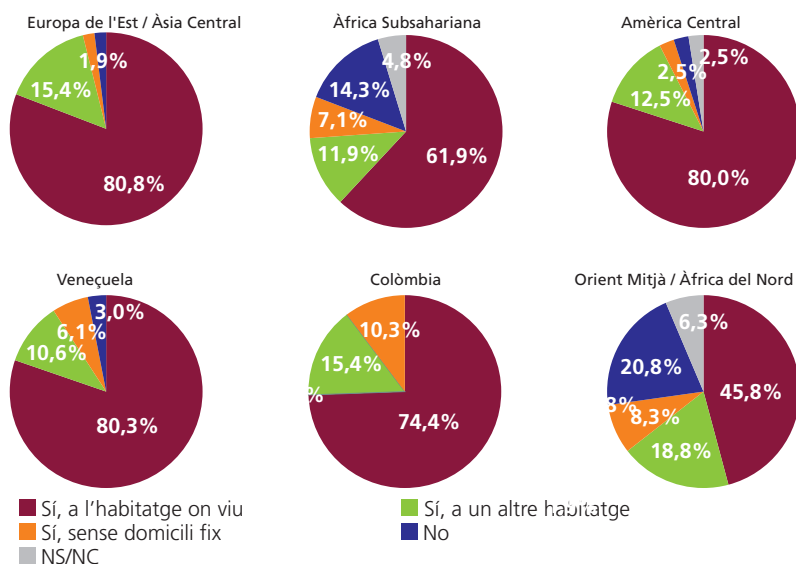
Figura 23. Situació d'empadronament de les persones enquestades

Pel que fa a la situació d'empadronament de les persones que formen part de l'Enquesta CASASIL, el 90% estan empadronades a alguna població espanyola, i hi ha un 7,6% que no estan empadronades a cap municipi. El registre al padró no varia significativament per raó de sexe o edat, però sí que ho fa segons la regió d'origen. Així, les persones provinents de l'Europa de l'Est i l'Àsia Central i les de l'Amèrica Central i del Sud presenten unes taxes d'empadronament superiors al 95%, mentre que les provinents de països de l'Orient Mitjà i l'Àfrica del Nord i l'Àfrica Subsahariana presenten taxes notablement menors (del 72,9% i del 80,9%, respectivament). També les persones provinents d'aquests últims països són les que menys estan empadronades a l'habitatge on viuen actualment. D'altra banda, l'opció de registrar-se sense domicili fix

és utilitzada per un 5,9% dels enquestats, entre els quals destaquen el 10,3% dels colombians, el 8,3% dels provinents de l'Orient Mitjà i l'Àfrica del Nord, i el 7,1% dels de l'Àfrica Subsahariana.

Figura 24. Situació d'empadronament segons la regió d'origen

D'altra banda, com hem vist en la majoria dels aspectes relacionats amb les trajectòries residencial's, el nivell d'estudis i els coneixements lingüístics (controlats per la regió d'origen) no són significatius per explicar la situació d'empadronament de les persones enquestades. La situació familiar, en canvi, sí que té efectes significatius, ja que són les persones que tenen parella i les que tenen fills menors les que tenen taxes d'empadronament majors, i les que estan proporcionalment més empadronades a l'habitatge on resideixen en l'actualitat. Això pot estar relacionat amb el fet que el registre al padró sigui necessari per a l'escolarització dels menors i que, a més, sigui un requisit per demostrar la convivència de la unitat familiar, aspecte que pot ser clau a l'hora de sol·licitar certes ajudes econòmiques. De fet, la incapacitat de demostrar la unitat familiar a través de l'empadronament va ser un factor clau en la denegació de la Renda garantida de ciutadania d'una de les persones entrevistades, tal com explica en aquest fragment:

«Se me acabó el tiempo [de la estancia en el sistema] y, en eso, salí embarazada ya al final de la Segunda fase. Y pues obviamente ya no tenía más ayuda porque ya se había acabado el programa. Y me tuve que ir al piso donde estaban ya mi pareja y su hermana ahí, que era okupa. Nos fuimos a empadronar, pero estamos esperando la visita del controlador que es el que nos va a empadronar y tiene que ver que es verdad que vivimos ahí. Yo tengo la hoja de que va a venir el controlador, pero es de hace seis o siete meses. Es que esto es así de lento, porque tiene que venir el policía y verifican si es verdad que vives ahí, y ya te dan la orden para que tú tengas tu padrón. Entonces yo solicité lo de la renta garantida, pero me han dicho que como no tenemos un padrón juntos, entonces no ven la unidad familiar. Pero todos los demás requisitos si los cumplía... Entonces me dijeron que cuando tuviese el

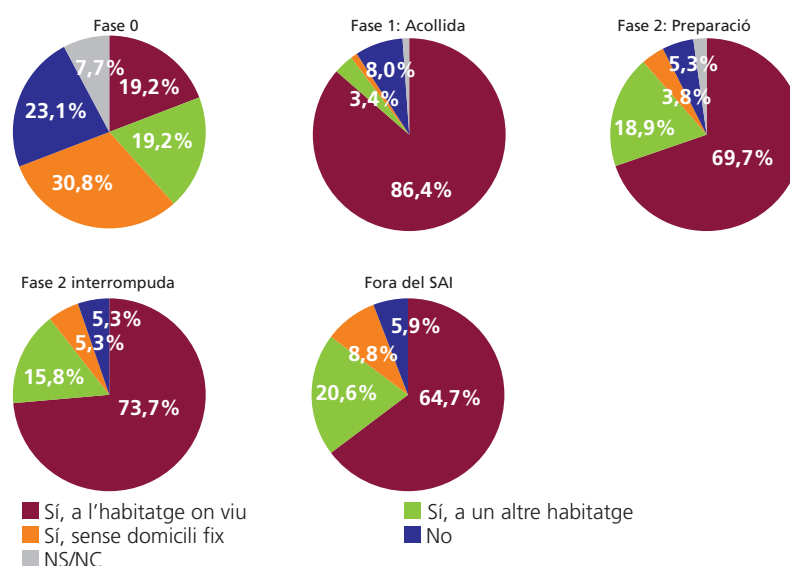
padrón volviese. Pero que puede tardar hasta un año, y claro, un año es mucho tiempo y no tenemos ninguna ayuda ni nada.»

Dona de Venezuela de 39 anys amb dos fills menors.
Entrevistada a Terrassa el 9 d'octubre de 2019.

Un 31,2% de les persones enquestades tenen un contracte de molt curta durada (sis mesos o menys de duració), un 20,9% tenen un contracte d'entre set i dotze mesos, i tan sols un 12,3% tenen un contracte de duració superior a un any.

A més a més, trobem diferències importants en la situació d'empadronament segons la fase del SAI en la qual es troben les persones enquestades. En aquest sentit, és rellevant destacar que és a la Fase prèvia on trobem una major variabilitat de situacions, amb un 30,8% de persones empadronades sense domicili fix i un 23,1% que no estan empadronades. També cal subratllar que en el pas de la Primera a la Segona fase augmenta lleugerament la taxa d'empadronament, però ho fa a través d'un increment substancial de les persones que estan empadronades en un habitatge diferent del seu domicili habitual.

Figura 25. Situació d'empadronament segons la fase del Sistema d'Acollida i Integració

Seguretat de l'habitatge

El segon aspecte de la precarietat residencial que analitzem és la seguretat contractual, definida aquí com el grau d'estabilitat de la situació d'allotjament actual. És per això que explorem dos elements clau: la durada del contracte d'habitatge que es té actualment i si hi ha hagut endarreriments en el pagament del lloguer o la hipoteca en l'últim any. Així, d'una banda, trobem que un 31,2% de les persones enquestades tenen un contracte de molt curta durada (sis mesos o menys de duració), un 20,9% tenen un contracte d'entre set i dotze mesos, i tan sols un 12,3% tenen un contracte de duració superior a un any. En aquest sentit, és important recordar que, amb la introducció del Reial decret-Llei 7/2019, el març del 2019, la duració mínima dels contractes de lloguer va passar a ser de tres a cinc anys. Malgrat això, només el 6,6% dels enquestats té un contracte de lloguer de tres anys, i un 3,3% el té de cinc.

Taula 15. Duració del contracte d'habitatge actual		
	Freqüència	%
Durada del contracte d'habitatge		
6 mesos o menys	94	31,23
7-12 mesos	63	20,93
13-36 mesos	27	8,97
Més de 36 mesos	10	3,32
Sense contracte de durada definida	8	2,66
NS/NC	99	32,89
Total	301	100

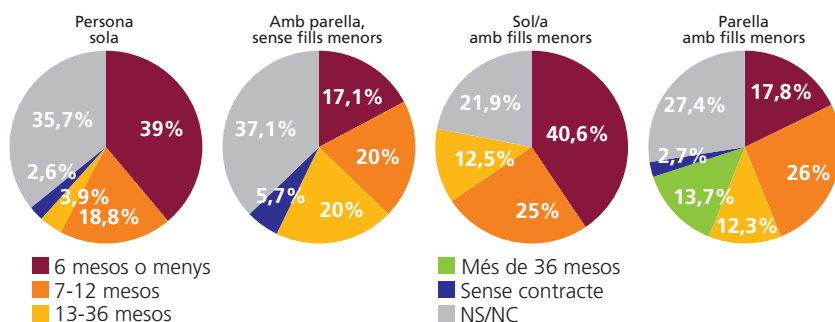
Entrant a estudiar els factors que estan relacionats amb la durada contractual, veiem que no hi ha diferències significatives segons el sexe de les persones enquestades, però sí segons el grup d'edat i la situació familiar. En aquest sentit, les persones més joves (d'entre 18 i 34 anys) tenen contractes de molt curta duració (sis mesos o menys) en un 40,1% dels casos; d'entre set mesos i un any, en un 19,1%, i de més d'un any, únicament en un 7,2%. En el grup de mitjana edat (35 a 49 anys), en canvi, el percentatge de persones amb contractes de molt curta durada baixa al 23,4%, mentre que un 25% té contractes d'entre set mesos i un any, i un 18,7% els té de més d'un any. En ambdós grups d'edat hi ha al voltant d'un 30% de les persones que no saben la duració del seu contracte o no volen respondre la pregunta (en aquest cas, en els grups d'entre 50 i 64 anys i de més de 65 anys no hi ha prou casos de persones que hagin respost aquesta pregunta per oferir dades concloents de la seva situació contractual).

Pel que fa a l'estructura familiar (vegeu la figura 26), és important notar l'elevada precarietat de les persones soles amb fills menors a Espanya, entre les quals el 40,6% tenen contractes de molt curta duració, i només un 12,5% tenen contractes de durada superior a un any. Les persones soles sense fills es troben en situacions contractuals similars, amb un 39% de casos amb contractes de molt curta duració, i tan sols un 3,9% de casos amb contractes superiors a un any. Per contra, les persones amb parella i fills menors a Espanya són les que presenten una major estabilitat contractual, seguides de les que no tenen fills però sí parella a Espanya. Aquests darrers dos grups tenen contractes de sis mesos o menys de duració en un 17,8% i un 17,1% dels casos respectivament, i tenen contractes superiors a un any en un 26% i un 20% dels casos. Cal que afegim també que la relació entre l'estructura familiar i la durada del contracte està mediada, fins a cert punt, pel tipus d'habitatge on s'allotgen segons les seves necessitats familiars. Tal com hem vist anteriorment, el lloguer d'habitatges familiars, que són la tipologia més habitual entre les persones amb parella i fills menors i les persones amb parella però sense fills, tendeixen a oferir una major estabilitat contractual que el d'habitacions en pisos compartits, que són més habituals entre les persones soles i entre les persones sense parella però amb fills menors. D'aquesta manera, només un 6,4% de les persones que viuen en habitatges familiars tenen contractes de molt curta durada, i un 41% tenen contractes superiors a un any, mentre que el 46,9% del contractes per habitacions són de molt curta durada i únicament un 2,3% tenen contractes de més d'un any.

És important notar l'elevada precarietat de les persones soles amb fills menors a Espanya, entre les quals el 40,6% tenen contractes de molt curta duració, i només un 12,5% tenen contractes de durada superior a un any.

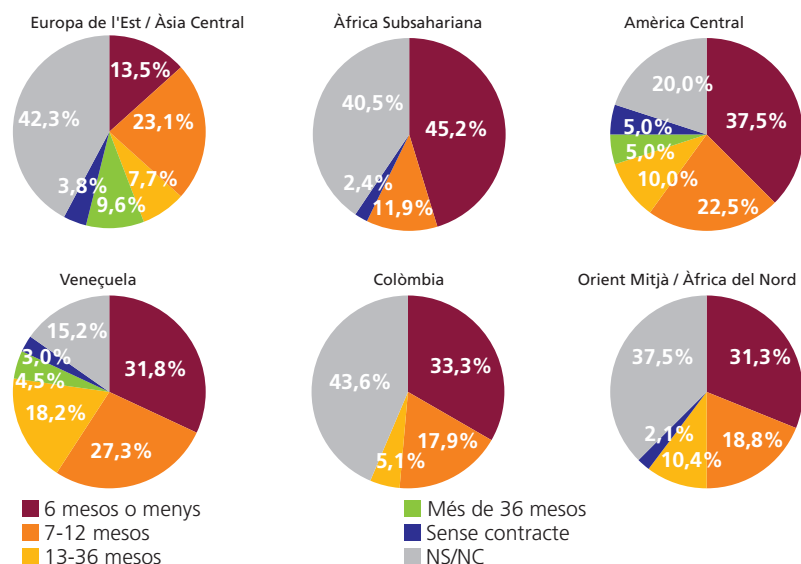
Per regió d'origen, les persones enquestades de l'Àfrica Subsahariana són les que més habitualment es troben amb situacions contractuals poc segures

Figura 26. Duració del contracte de lloguer segons l'estructura de la unitat familiar

La regió d'origen també és un factor que està relacionat de manera significativa amb la duració dels contractes de lloguer (vegeu la figura 27). En aquest cas, les persones enquestades de l'Àfrica Subsahariana són les que més habitualment es troben amb situacions contractuals poc segures ja que, a més d'haver-hi un 40,5% de persones que no saben la duració del seu contracte o no volen respondre la pregunta, trobem que un 45,2% tenen contractes de molt curta durada, un 11,9% els tenen de fins a un any, i no hi ha ningú provinent d'aquesta regió que tingui contractes amb durades superiors a un any. També trobem una alta prevalença de contractes de molt curta durada entre les persones provinents de l'Amèrica Central (37,5%) i Colòmbia (33,3%). Per contra, el grup provinent dels països de l'Europa de l'Est i l'Àsia Central és el que menys contractes té de molt curta durada (13,5%).

Figura 27. Duració del contracte de lloguer segons la regió d'origen

En contrast amb el que hem observat anteriorment, sí que hi ha diferències significatives en la duració dels contractes segons el nivell educatiu de les persones enquestades, amb les majors diferències concentrades entre aquelles que tenen estudis superiors i les que no

en tenen. Així, entre les primeres, trobem un 22,7% de persones amb contractes de molt curta durada, un 27,3% amb contractes d'entre set mesos i un any, i un 18,8% amb contractes superiors a un any. En canvi, el percentatge de persones amb contractes molt curts puja al 35,7% entre els enquestats que no tenen estudis superiors. D'altra banda, no trobem diferències en la duració dels contractes segons el nivell de competència lingüística.

Pel que fa a la xarxa social prèvia a l'arribada a Espanya, torna a ser un factor associat de manera significativa amb la duració del contracte de lloguer. Així, entre les persones amb xarxa social prèvia tenen lleugerament menys prevalença els contractes de molt curta duració (30,7% dels casos) que entre aquelles que no tenien xarxa abans d'arribar (32,7% dels casos). Per contra, entre les primeres hi ha un percentatge més elevat de persones amb contractes de set a dotze mesos (22,6%) que entre les segones (18,2%), i més del doble de persones amb contractes de més d'un any (18,3% i 7,6%, respectivament). Cal afegir també que hi ha un 27% de persones amb xarxa social prèvia i un 37,7% de persones sense xarxa que no saben la duració del seu contracte o no volen respondre la pregunta.

Si entrem a analitzar la duració dels contractes segons el temps que els enquestats porten a Espanya i segons la fase del SAI en què es troben, també veiem diferències destacables. En primer lloc, com s'observa a la figura 28, a mesura que passa el temps comprovem una major estabilitat contractual, ja que els contractes de molt curta duració passen del 34,4% entre les persones que han arribat fa menys d'un any al 15,6% entre les que porten més de dos anys vivint a Espanya. De la mateixa manera, els contractes de més d'un any de durada passen del 8,8% al 24,4%, respectivament. No obstant això, fins i tot entre les persones que porten més de dos anys al país n'hi ha un 37,8% amb contractes de fins a un any, un 6,7% que no tenen contracte de lloguer, i un 31,1% que no en saben la duració o no volen respondre a la pregunta.

La figura 29 mostra com el percentatge de persones amb contractes de lloguer de molt curta duració disminueix a mesura que avança el seu itinerari dintre del sistema, passant del 47,7% a Primera fase al 30,3% a Segona fase, i al 15,8% entre les persones que han interromput la Segona fase. Per contra, els contractes de durada superior a un any augmenten a mesura que les fases se succeeixen, de manera que passen del 3,4% entre les persones a Primera fase al 13,6% entre les que són a Segona fase, i al 42,1% entre les que han interromput la Segona fase. Recordem aquí que les interrupcions de la Segona fase solen obeir al fet d'haver trobat feina, i que precisament gran part de les agències immobiliàries i propietaris condicionen el lloguer dels habitatges que gestionen a tenir un contracte de treball. Una altra qüestió a destacar sobre les persones enquestades que es troben a Primera fase és que fins a un 43,2% dels casos no saben la duració del contracte o no volen respondre la pregunta. Finalment, cal fer una menció especial a l'extrema inestabilitat contractual de les persones enquestades a Fase prèvia: fins a un 80,8% de persones que són en aquesta fase no saben la duració del seu contracte o no responen la pregunta, un 3,8% Sense contracte de lloguer, i la resta (15,4%) té un contracte de molt curta durada.

Malgrat que a mesura que passa el temps comprovem una major estabilitat contractual, fins i tot entre les persones que porten més de dos anys al país n'hi ha un 37,8% amb contractes d'un any o menys de duració.

Figura 28. Duració del contracte de lloguer segons el temps que fa des de l'arribada

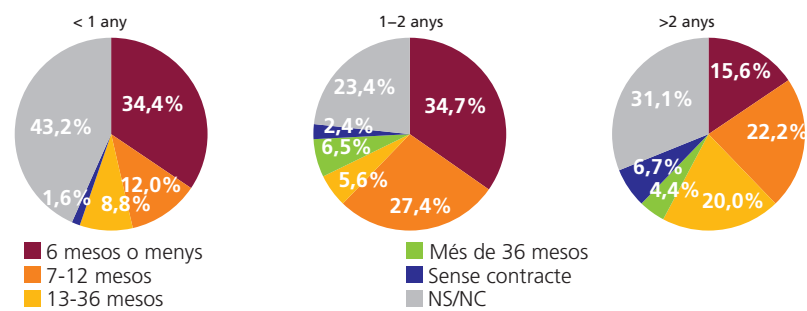
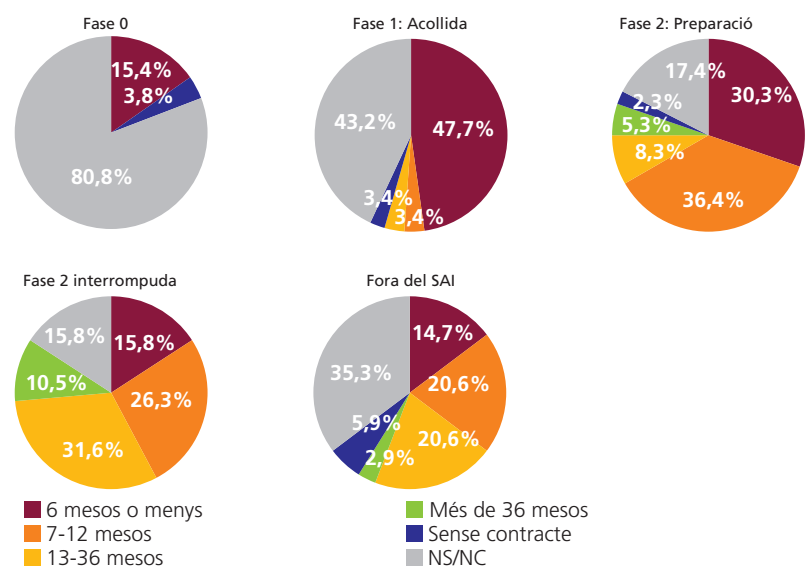

Figura 29. Duració del contracte de lloguer segons la fase del Sistema d'Acollida i Integració

D'altra banda, l'Enquesta CASASIL preguntava també si en els darrers dotze mesos hi ha hagut algun endarreriment tant en el pagament de la hipoteca o el lloguer com en la recepció d'ajudes i prestacions (vegeu la taula 16).⁷ Segons la Llei d'arrendaments urbans (article 27), un propietari pot interposar una demanda per endarreriment o impagament de quotes de lloguer des del primer mes que es produeixi, fet que pot conduir a un procés judicial de desnonament i a una pèrdua eventual de l'habitatge per part del llogater. En el cas que ens ocupa, i fixant-nos únicament en les persones que paguen lloguer en l'actualitat, un 11,4% de les enquestades s'ha endarrerit una vegada a fer aquest pagament en l'últim any, i un 5% s'han endarrerit dues o més vegades, enfront del 81,2% que no s'ha endarrerit en cap ocasió. Hi ha, a més, un 2,5% de persones que no ho saben o no volen respondre la pregunta.

Així mateix, si ens fixem en les persones que reben ajudes o prestacions, fins a un 8,2% de les enquestades n'han patit l'endarreriment una vegada l'últim any, i un 5,5% ho han fet dues o més vegades, mentre que el 72,6% no s'han vist afectades per cap retard. Val a dir que fins a un 13,7% de les persones enquestades que reben prestacions no saben si alguna vegada

7. Recordem que només una de les 301 persones enquestades viuen en un habitatge en propietat i, per tant, a partir d'ara ens referirem únicament a endarreriments en el pagament del lloguer.

les han rebut amb endarreriment o no volen respondre la pregunta. És interessant veure també que hi ha una relació estadísticament significativa entre haver rebut les prestacions amb demora i haver-se endarrerit en el pagament del lloguer de l'habitatge. De fet, entre les persones que mai no han rebut les prestacions amb retard, només el 7,1% s'han endarrerit una vegada en el pagament del lloguer, i un 3,6% ho ha fet en diverses ocasions. Això contrasta amb les que sí que han rebut les prestacions amb demora alguna vegada, de les quals el 24,2% s'han endarrerit una vegada en el pagament del lloguer, i el 12,1% ho han fet en més d'una ocasió.

Hi ha una relació estadísticament significativa entre haver rebut les prestacions amb demora i haver-se endarrerit en el pagament del lloguer de l'habitatge.

De les persones que han rebut prestacions amb demora, el 24,2% s'han endarrerit una vegada en el pagament del lloguer, i el 12,1% ho han fet en més d'una ocasió.

Taula 16. Endarreriments en els pagaments i les prestacions rebudes		
	Freqüència	%
Endarreriment en el pagament de la hipoteca o el lloguer en els últims dotze mesos?		
Sí, una vegada	23	7,64
Sí, dues o més vegades	10	3,32
No	164	54,49
Sense hipoteca ni lloguer	99	32,89
NS/NC	5	1,66
Endarreriment en la recepció de les ajudes o les prestacions en els últims dotze mesos?		
Sí, una vegada	21	6,98
Sí, dues o més vegades	14	4,65
No	185	61,46
Sense ajudes ni prestacions	46	15,28
NS/NC	35	11,63
Total	301	100

Esforç econòmic

Una altra dimensió de la precarietat residencial que analitzem és l'esforç econòmic per accedir a l'habitatge, o *assequibilitat econòmica*, que fa referència a la porció d'ingressos que una persona o unitat familiar destina al pagament dels costos de l'habitatge. Aquí inclourem no només el cost del lloguer o la hipoteca, sinó també altres despeses associades a l'habitatge com les factures de l'aigua corrent, l'electricitat, el gas, les despeses de comunitat i d'altres. Segons diverses organitzacions i agències internacionals, com Eurostat o la Federació Europea d'Organitzacions Nacionals que treballen amb Persones sense Llar (FEANTSA, per les seves sigles en francès), es considera que les persones viuen en una situació de sobrecàrrega en despeses d'habitatge si aquests costos superen el 40% dels seus ingressos nets. A Espanya, l'any 2017 hi havia un 42,1% de la població que havia llogat el seu habitatge a preu de mercat que es trobava en situació de sobrecàrrega, mentre que la mitjana a la Unió Europea era del 26,3%.⁸

Pel que fa a les persones enquestades, primerament hem de destacar que paguen una mitjana de 255,52 € de lloguer mensual per cada individu adult que viu a la llar, i que la *mediana*⁹ és de 320 €. Tanmateix, hi ha grans diferències segons la fase del SAI on es troben. Entre les persones que són a Fase prèvia, hem de distingir entre les que no disposen de plaça als recursos d'allotjament provisionals previs als dispositius d'acollida, que paguen una mitjana de 175,53 € mensuals, i els que sí que en tenen, que

- Dades de l'Oficina Europea d'Estadística (Eurostat), 2020. Disponible a: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Housing_statistics#Housing_affordability
- La *mediana* es refereix al valor que se situa al centre si ordenem totes les dades de menor a major, és a dir, aquell nombre que té la mateixa quantitat de valors tant per sota com per sobre. En comparació amb la mitjana aritmètica, la mediana és una mesura de tendència central robusta, això és, es veu menys afectada per valors extrems. En aquest cas, atesa l'elevada heterogeneïtat dels valors de cost de l'habitatge a la mostra, s'ha decidit incloure tant la mitjana com la mediana per evitar una excessiva sensibilitat als valors extrems i detectar possibles asimetries en la distribució dels valors.

Les persones enquestades paguen una mitjana de 255,52 € de lloguer mensual per cada individu adult que viu a la llar, i la mediana és de 320 €.

A la Segona fase, tenen costos d'habitatge notablement inferiors que la resta les persones que hi han accedit a través d'entitats socials, ONG o administracions públiques, que paguen de mitjana 246,89 € mensuals per persona adulta, i 317 €, de mediana.

en paguen, de mitjana, 28,89 €. En tots dos casos, però, la mediana és de 0 €, cosa que indica una major distorsió o asimetria a la dreta en els costos d'habitatge de les persones que no tenen plaça provisional, amb algunes d'elles que paguen preus molt més alts que la mitjana. Durant la Primera fase, en la qual les entitats socials proveeixen allotjament de manera gratuïta als dispositius d'acollida (i on 6 de les 87 persones que s'hi troben afirmen que paguen lloguer), la mitjana és de 23,80 €, i la mediana segueix sent de 0 €. El salt a la Segona fase genera un canvi destacable, i el cost de l'habitatge passa a ser de 391,32 € de mitjana, i 375 € de mediana. Entre els que han interromput la Segona fase, els costos pugen encara més fins a una mitjana de 472 € mensuals, i una mediana de 440 €. En darrer lloc, les persones que no es troben al sistema paguen 315,65 € mensuals de mitjana, i la mediana és també de 315 €.

Taula 17. Cost mensual de l'habitatge segons la fase del Sistema d'Acollida i Integració

	Mitjana (€)	p50 (€)
Cost mensual de l'habitatge segons la Fase del SAI	255,52	320,00
Fase prèvia (0): en espera primera cita, sense allotjament	175,53	0,00
Fase prèvia (0): en espera primera cita, amb allotjament	28,89	0,00
Primera fase (1): Acollida	23,80	0,00
Segona fase (2): Preparació per a l'autonomia	391,32	375,00
Segona fase (2) interrompuda temporalment	472,11	440,00
Fora del SAI	315,65	315,00

Centrant-nos en la Segona fase del sistema, on les persones ja no viuen als dispositius d'acollida i reben ajudes econòmiques per al lloguer i la manutenció, veiem que hi ha variabilitat en el cost de l'habitatge segons quins han estat els actors essencials per accedir-hi. Les persones que fan front als costos més alts són aquelles que han trobat l'habitatge actual a través del mercat immobiliari privat, i que paguen de mitjana 436,36 € mensuals per persona, i 376 €, de mediana, seguides de les que l'han trobat a través d'amics, coneguts i familiars, que paguen de mitjana, 389,78 €, i de mediana, 375 €. No obstant això, el fet que la mediana sigui pràcticament igual en tots dos casos però que hi hagi importants diferències en les mitjanes torna a indicar una elevada distorsió o asimetria a la dreta en els costos per a les persones que han trobat l'habitatge actual a través del mercat immobiliari privat, amb algunes d'elles pagant preus molt més alts que la mitjana. En canvi, tenen costos d'habitatge notablement inferiors les persones que hi han accedit a través d'entitats socials, ONG o administracions públiques, que paguen de mitjana 246,89 € mensuals per persona adulta, i 317 €, de mediana.

Si seguim analitzant la Segona fase del sistema, una altra relació rellevant és la que s'estableix entre la composició de la unitat familiar i el cost mensual de l'habitatge per cada persona adulta que hi viu. Així, veiem que les persones soles són les que tenen els costos d'habitatge més baixos, ja que paguen 333,85 € mensuals de mitjana, i 350 €, de mediana; seguides de les parelles sense fills, que paguen, de mitjana, 398,46 € mensuals per persona, i de mediana, 375,00 €. Per a les persones amb parella i fills menors, els costos pugen a una mitjana de 452,82 € mensuals per persona adulta, amb una mediana de 465 €. Els costos més alts, però, són per a les persones soles amb fills menors a Espanya, que paguen, de mitjana,

567,29 € mensuals per persona adulta, i 557,50 €, de mediana, fet que sembla confirmar l'elevada precarietat residencial d'aquest col·lectiu, ja observada en apartats anteriors.

Taula 18. Cost mensual de l'habitatge segons qui el proporciona, l'estructura de la unitat familiar i la franja d'ingressos (Segona fase)

	Mitjana (€)	p50 (€)
Cost mensual de l'habitatge segons qui el proporciona		
Mercat immobiliari / sector privat	436,36	376,00
Entitat social, ONG o administració pública	246,89	317,00
Amics, coneguts o familiars	389,78	375,00
NS/NC	376,00	370,00
Cost mensual de l'habitatge segons l'estructura familiar		
Persona sola	333,85	370,00
Amb parella, sense fills menors	398,46	375,00
Sol/a amb fills menors	567,29	557,50
Amb parella i fills menors	452,82	465,00
NS/NC	350,00	350,00
Cost mensual de l'habitatge segons la franja d'ingressos		
Ingressos fins a 300 €	188,00	175,00
Ingressos entre 301 i 600 €	331,06	350,00
Ingressos entre 601 i 900 €	399,22	375,00
Ingressos entre 901 i 1.200 €	497,22	500,00
NS/NC	457,20	376,00

Els costos d'habitatge més alts són per a les persones soles amb fills menors a Espanya, que paguen, de mitjana, 567,29 € mensuals per persona adulta, i 557,50 €, de mediana, fet que sembla confirmar l'elevada precarietat residencial d'aquest col·lectiu.

Si entrem a comparar els costos de l'habitatge i la franja d'ingressos de les persones que es troben a Segona fase, trobem que les que ingressen menys de 300 € mensuals paguen 188 € de mitjana, i 175 €, de mediana, en costos d'habitatge; les que ingressen entre 301 i 600 € paguen 331,06 € de mitjana, i 350 €, de mediana; les que ingressen entre 601 i 900 € paguen 399,22 € de mitjana, i 375 €, de mediana, i les que ingressen entre 901 i 1.200 € paguen 497,22 € de mitjana, i 376 €, de mediana. D'altra banda, malgrat que no sabem els ingressos exactes de les persones enquestades, podem fer una aproximació de mínims de quantes persones es troben en situacions de sobrecàrrega en despeses d'habitatge assumint que els individus es troben a la part alta de la franja d'ingressos que declaren. Així, veiem que hi ha com a mínim un 75,2% de persones a Segona fase que destinen més del 40% dels seus ingressos nets a sufragar les despeses d'habitatge i, per tant, es troben en situació de sobrecàrrega. I encara més, fins a un 47,6% hi destinen més del 50% dels ingressos, de manera que es troben en una situació que podríem considerar de sobrecàrrega extrema. Si ho comparem amb la resta de fases del SAI, veiem que les persones enquestades amb els nivells de sobrecàrrega més baixos són les que estan a la Fase prèvia, de les quals com a mínim el 28% pateix sobrecàrrega, i les que estan a Primera fase, de les quals cap d'elles n'està afectada. Per contra, pateix sobrecàrrega com a mínim el 76,4% de les que han interromput la Segona fase, i el 44% de les que no són al sistema.

També a través de les entrevistes s'ha pogut constatar que bona part de persones han de fer un sobreesforç per fer front als costos dels lloguers i els subministraments essencials durant la Segona fase del SAI. Dues dones enquestades expliquen:

Entre les persones enquestades, els problemes més habituals relacionats amb l'habitatge són el fet que tingui una temperatura inadequada a l'hivern (21,7% dels casos), que sigui massa petit (18,6%), que pateixi problemes estructurals (16,7%), que tingui sorolls procedents de l'exterior (15,2%), i que el mobiliari sigui insuficient o de mala qualitat (11,4%).

«Hemos visto lo que se pasa para poder conseguir un piso, y lo difícil que es poder acceder a la vivienda. Los alquileres en Barcelona están demasiado caros y la ayuda que tú tienes es demasiado poca, no llega. Ahora mismo nos piden que el alquiler no supere el 40% de los ingresos que hay, y si se tiene una ayuda de 1.000 € y el alquiler es de 480 €, pues supera el 40% de los ingresos que hay. Y con los 500-600 € restantes no pueden vivir dos personas aquí en Barcelona. (...) Al final encontramos una habitación donde no la pasamos tan bien, porque el precio era elevado, nos constaba 550 € y teníamos una ayuda para vivienda de 480 €. Teníamos nosotros que sacar dinero de lo que nos daban de ayudas básicas [manutención] para acabar de pagar la vivienda, y eso era algo muy difícil. Llegábamos demasiado justos, no podíamos comprar otras cosas que también necesitábamos.»

Dona d'Hondures de 28 anys, amb parella i esperant poder fer la reunificació familiar dels seus dos fills menors.
Entrevistada a Barcelona el 4 de novembre de 2019.

«Ahora [la entidad social] me paga el alquiler. También me dan 620 € para comida para toda la familia. Con esto, este mes yo ya tendré que pagar comunales [se refiere a las facturas de luz, gas, agua, etc.]. He visto las facturas [de la inquilina anterior], y ella pagaba 50 € para electricidad, agua no lo vi, 46 € de gas y el internet lo he puesto yo y lo pago, 65 € al mes. Me parece que el dinero es un poco justo.»

Dona de Geòrgia de 51 anys amb parella i dos fills menors.
Entrevistada a Barcelona el 28 d'octubre de 2019.

Qualitat de l'habitatge

L'últim aspecte de la precarietat residencial que s'analiza és la qualitat de l'habitatge actual i la seva adequació a les necessitats de la unitat familiar que hi viu. Entre les persones enquestades, un dels problemes més habituals és el fet de tenir una temperatura inadequada durant els mesos d'hivern (que destaca en el 21,7% dels casos), que l'habitatge sigui massa petit (18,6%), que pateixi problemes estructurals com poden ser goteres, humitats o floridures (16,7%), que tingui sorolls produïts per veïns o procedents de l'exterior, ja siguin causats per trànsit, negocis o fàbriques (15,2%), i que el mobiliari sigui insuficient o de mala qualitat (11,4%). D'altra banda, menys d'una de cada deu persones destaquen altres tipus de problemes com ara que l'habitatge no estigui adaptat a persones amb mobilitat reduïda tot i que algun dels membres de la llar ho necessiti (9,1%), que no disposi d'un bany per a ús exclusiu de la seva unitat familiar dins de l'habitatge (7,2%), que sigui massa fosc (4,2%), que hi hagi delinqüència o vandalisme a la zona (4,2%), que hi hagi contaminació, brutícia o altres problemes mediambientals als entorns (3,8%) o que l'habitatge estigui aïllat o mal comunicat (3%).

Taula 19. Qualitat de l'habitatge actual		
Característiques	Freqüència	%
Problemes de l'habitatge actual		
Temperatura inadequada en els mesos d'hivern	57	21,67
Massa petit	49	18,63
Goteres, humitats, floridures	44	16,73
Sorolls produïts per veïns o procedents de l'exterior	40	15,21
Mobiliari insuficient o de mala qualitat	30	11,41
No adaptat a persones amb mobilitat reduïda	24	9,13
Sense bany d'ús exclusiu	19	7,22
Massa fosc	11	4,18
Delinqüència o vandalisme a la zona	11	4,18
Contaminació, brutícia o problemes mediambientals	10	3,80
Aïllat o mal comunicat	8	3,04
Característiques	% CASASIL	% Espanya
L'habitatge actual és de baixa qualitat? (SEGONA FASE)*		
Sí	16,85	16,18
No	83,15	83,82

*Per a aquesta comparació s'han tingut en compte únicament aquells problemes que apareixen a l'Enquesta de condicions de vida, que són la temperatura inadequada, els problemes estructurals (goteres, humitats o floridures), el soroll, la foscor, la delinqüència o el vandalisme a la zona i la contaminació o els problemes mediambientals.

Com passava amb les barreres en l'accés a l'allotjament, alguns dels aspectes inclosos en l'anàlisi de la qualitat de l'habitatge depenen de les percepcions subjectives de les persones enquestades i varien segons les seves experiències i expectatives prèvies. En aquesta ocasió, les persones amb nivells educatius més elevats tendeixen a reportar un nombre significativament major de problemes ($p < 0,05$). Trobem, doncs, que un 25% de les persones amb estudis superiors afirmen que els seus habitatges tenen un dels problemes esmentats (contra el 14% de les persones amb estudis primaris o inferiors), un 14,1% descriu habitatges amb dos problemes (contra el 2,3% de les persones amb estudis primaris o inferiors), i un 16,4% informa de tres o més problemes (contra el 7% de les persones amb estudis primaris o inferiors). No obstant això, si entrem a mirar en detall els aspectes de la qualitat de l'habitatge estudiats, no n'hi ha cap que estigui associat de manera significativa amb el nivell d'estudis. Tampoc no trobem associació entre el nivell de competència lingüística i la qualitat de l'habitatge si tenim en compte la regió d'origen.

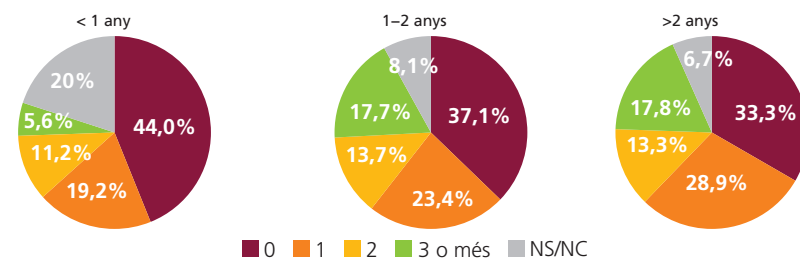
D'altra banda, el nombre de problemes destacats també varia significativament segons el sexe i la regió d'origen de les persones enquestades, però no segons el grup d'edat o la composició de la unitat familiar. Veiem que de manera general, les dones afirmen tenir habitatges de menys qualitat que els homes, i reporten en major mesura cadascun dels problemes concrets, excepte els relatius a la delinqüència i de transport i comunicació. Destaquen els inconvenients de la temperatura (un 26,3% de les dones el destaquen, contra un 13,2% dels homes), tenir un habitatge massa petit (un 19,6% contra un 13,8%), i la manca d'adaptació a les necessitats de mobilitat (11,3% contra 5,4%).

De manera general, les dones afirmen tenir habitatges de menys qualitat que els homes, i destaquen els inconvenients de la temperatura, tenir un habitatge massa petit i la manca d'adaptació a les necessitats de mobilitat.

Quant a la regió d'origen, és interessant apuntar que només el 32,7% de les persones de l'Europa de l'Est i l'Àsia Central, el 33,3% de les de Veneçuela i el 37,5% de les de l'Orient Mitjà i l'Àfrica del Nord diuen no tenir cap problema a l'habitatge actual, en contrast amb el 43,6% de les persones provinents de Colòmbia, el 45% de les de l'Amèrica central i el 50% de les de l'Àfrica Subsahariana. De fet, les persones provinents de l'Àfrica Subsahariana reporten en menor mesura cadascun dels problemes concrets analitzats, amb només un 9,5% que afirmen patir temperatures inadequades (contra el 25,8% de les persones de Veneçuela o el 28,9% de les de l'Europa de l'Est i l'Àsia Central) o tenir habitatges massa petits (contra el 20,5% de les persones de Colòmbia o el 23,1% de les de l'Europa de l'Est i l'Àsia Central), i només un 4,8% informa de problemes estructurals com goteres, humitats o floridures (contra el 27,3% de les persones de Veneçuela).

Si ens fixem en el temps que fa que les persones enquestades viuen a Espanya i a quina fase del SAI es troben, també veiem que hi ha un augment significatiu del nombre de problemes reportats a mesura que avancen els anys d'estada i les fases del sistema (vegeu les figures 30 i 31). Així, de les persones que porten més de dos anys a Espanya, un 28,9% afirma que té un problema (contra el 19,2% de les que hi porten menys d'un any); un 13,3%, que en té dos (contra l'11,2% de les que hi porten menys d'un any), i fins a un 17,8%, que en té tres o més (contra el 5,6% de les que hi porten menys d'un any).

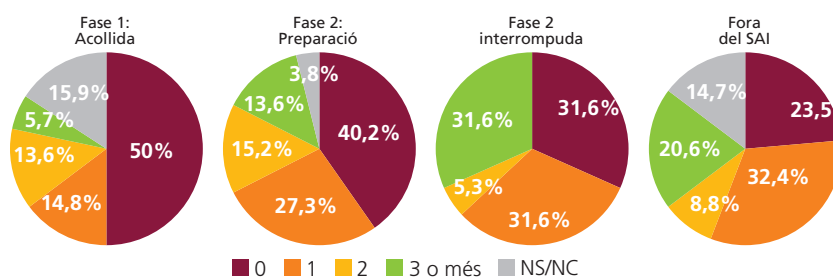
Figura 30. Problemes de l'habitatge segons el temps que fa des de l'arribada a Espanya

Una tendència similar s'observa al llarg del pas pel SAI (en aquesta ocasió, no podem oferir dades per a la Fase prèvia per l'elevat percentatge de no resposta que hi trobem, que arriba al 50% dels casos). D'entrada, en la transició de la Primera a la Segona fase trobem un increment substancial de les persones que tenen un problema al seu habitatge (que passen del 14,8% a Primera fase al 27,3% a Segona fase), amb uns percentatges similars de les persones que en perceben dos (13,6% i 15,2%, respectivament) i una duplicació de les que en reporten tres o més (que passen del 5,7% al 13,6%). La tendència és encara més acusada si ens fixem en les persones que han interromput la Segona fase –entre les quals un 31,6% constata un problema a l'habitatge, un 5,3% en té dos, i un 31,6% en té tres o més–, i en les que no estan actualment al sistema –entre les quals un 32,4% reporta un problema; un 8,8%, dos, i un 20,6%, tres o més. També és important esmentar l'alt tant per cent de persones que no saben o no volen respondre les preguntes referents a la qualitat

de l'habitatge. En concret, destaquen els elevats percentatges de no resposta entre les que estan a Primera fase (15,9%) i les qui no estan al sistema en l'actualitat (14,7%), que contrasten amb els de les que són a Segona fase (3,8%) o l'han interrompuda temporalment (0%). En aquest sentit, és rellevant recordar que l'administració del qüestionari s'ha dut a terme a través d'entitats i equipaments d'atenció social, fet que podria explicar, almenys parcialment, aquest biaix de la no-resposta.

Figura 31. Problemes de l'habitatge actual segons la fase del Sistema d'Acollida i Integració

Centrant-nos en els aspectes concrets de la qualitat de l'habitatge, la temperatura inadequada és un dels problemes que més augmenta en la transició entre les fases del sistema, i passa de ser un problema per al 9,5% de les persones enquestades en Primera fase a ser-ho per al 29,1% de les enquestades en Segona fase, un 21,1% de les que han interromput la Segona fase i un 31% de les que no són al sistema. Per contra, els problemes estructurals com goteres, humitats o floridures són lleugerament més habituals a la Primera fase (16,2% dels casos) que a la Segona (13,4%) o entre les persones que no són al programa (13,8%), però augmenten considerablement entre les que han interromput la Segona fase (47,4%). La delinqüència o el vandalisme a la zona i el fet que hi hagi contaminació, brutícia o altres problemes mediambientals també són problemes que augmenten substancialment, i ambdós passen de ser destacats per un 1-2% de les persones en Primera i Segona fase a ser-ho pel 21% de les que han interromput la Segona.

La disminució de la qualitat de l'habitatge en el canvi de la Primera fase a la Segona del SAI és un tema recurrent a les entrevistes en profunditat. Tal com descriuen algunes de les persones entrevistades, les grans dificultats en la cerca de l'habitatge durant aquest període fan que la qualitat i l'adequació quedin sovint en segon pla, i que moltes persones i famílies s'hagin d'adaptar als allotjaments que troben, encara que no tinguin calefacció, el mobiliari adequat o no estiguin adaptats a les seves necessitats de mobilitat. Vegem-ne dos exemples:

«[Mujer:] Antes [en Primera fase] estábamos en un piso cerca de la Sagrada Familia. Era en un piso solo para la familia, estaba bien equipado con todo, y en un buen sitio. Allí estuvimos cuatro meses. (...) Nos fue muy difícil encontrar piso [para la Segunda fase]. Y nada, insistimos e insistimos, y finalmente conseguimos uno en Terrassa. Pero tal y como estaba, sin mucho equipamiento, con algunos muebles antiguos y todos sucios, con barro y todo. (...) Al principio

solamente teníamos una nevera, una lavadora que está bastante deteriorada pero funciona y una cama de matrimonio, y el resto de muebles poco a poco hemos ido comprando de segunda mano y nos han regalado. Ahora en el piso no tenemos calefacción; en invierno no sé qué vamos a hacer.

[Hombre:] ¡Quemaremos los muebles! [Ríe.]»

Parella de Veneçuela amb dos fills menors.
Entrevistada a Barcelona el 5 de novembre de 2019.

«[Mujer 1:] Uno se adapta a lo que consigue.

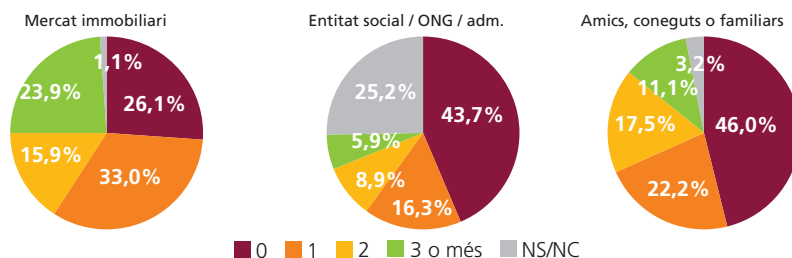
[Hombre:] Por ejemplo, [nuestro piso de Segunda fase] no tiene calefacción y habrá que buscarla eléctrica, que incrementa el precio de los gastos. Pero era lo más decente y ya lo que teníamos a la mano para que no se nos pasara el plazo de la Primera fase y quedar en la calle. A veces no tienes la oportunidad de buscar algo a tu gusto o tu necesidad.

[Mujer 1:] Claro, o a tus necesidades. Porque en el caso de ellos [Mujer 2], el piso que les tocó alquilar –porque les tocó, no tuvieron posibilidad de escoger– es un tercer piso sin ascensor, con una persona que tiene una fractura en columna. Entonces imagínate lo que esa niña tarda en subir estas escaleras.

[Mujer 2:] Sí, desde el principio tuvimos que asumir que mira mami, si vas al instituto, cuando vuelvas subes y ya no vuelvas a bajar. Porque la bajada no es tanto esfuerzo pero la subida sí, hay que ir a paso lento y hacer pausas. (...) Pero se abrió la posibilidad [de alquilar un piso] aquí en el centro, sin nada más que la cocina y un microondas, más nada; pero dijimos que sí porque no hay otra.»

Entrevista grupal a dues famílies de Veneçuela, una amb un fill menor i l'altra amb un fill menor amb mobilitat reduïda.
Entrevistats a Olot el 4 d'octubre de 2019.

Figura 32. Problemes de l'habitatge actual segons qui el proporciona

També cal fer una menció final a les diferències en el nombre de problemes que té l'habitatge segons quins han estat els actors essencials per accedir-hi (vegeu la figura 32). En aquest sentit, afirmen no tenir cap problema a l'habitatge on viuen un 46% de les persones que l'han trobat a través d'amics, coneguts o familiars, i un 43,7% de les que ho han fet a través d'una entitat social, ONG o administració pública. Aquestes xifres contrasten amb les de les persones que l'han trobat al sector immobiliari privat, de les quals només el 26,1% diuen no tenir cap problema. Destaca altre cop, però, l'elevat percentatge de no-resposta entre les que han accedit al seu habitatge actual a través d'entitats socials, ONG o administracions públiques, la qual cosa novament podria apuntar a un cert biaix en els resultats d'aquesta pregunta.

